

ПРОЕКТУВАННЯ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Сучасний етап реформування української економіки вимагає створення на всіх рівнях принципово нових ефективних систем управління розвитком освіти. Однією зі складових шляхів реформування управління є наукове обґрунтування та відпрацювання інноваційних моделей управління. Такою новою моделлю управління можна вважати управління розвитком навчального закладу за допомогою проектної діяльності.

Основою проектного підходу в управлінні є погляд на проект як на керовану зміну початкового стану будь-якої системи (наприклад, держави, організації чи підприємства), пов'язану з витрачанням часу й коштів. Дослідження процесу та регулювання змін, здійснюваних за задалегідь розробленими правилами в рамках бюджету й тимчасових обмежень, становлять суть управління проектами.

Актуальність проблеми проектування систем внутрішньошкільного управління безпосередньо пов'язана з реаліями життя, серед яких головними є: необхідність закладу освіти швидко пристосовуватись до зовнішніх змін і виживати; забезпечення оптимального функціонування навчального закладу; постійний пошук резервів оновлення та ідей розвитку.

Щоб розв'язати ці та багато інших питань, управління повинно бути якісним. Проте реалії сьогодення свідчать, що система управління має серйозні недоліки: відсутня цільова основа системи; управління недостатньо орієнтоване на розвиток координаційних та комунікативних зв'язків, не повною мірою враховує особливості та потреби шкільного середовища; ідеї гуманізації та демократизації мають переважно декларативний характер; про модернізацію управління більше розмовляють, ніж роблять, бо ще й досі не визначено технологій та методів якісних змін тощо.

Мета статті – розкрити технологію та засоби проектної діяльності як інноваційний напрям управлінням розвитком навчального закладу.

Якісну зміну системи управління можна здійснити декількома шляхами: через вплив вищих органів; через розвиток власних традицій та практики; через упровадження передового управлінського досвіду; через тиск знизу, тобто через природний розвиток управління, що зумовлюється розвитком школи. Але є більш продуктивний шлях – проектування, яке передбачає усвідомлені, системні та радикальні зміни. Воно не відкидає досвіду керівника й традицій закладу, а враховує наявні кращі управлінські взірці та технології, базується на глибокому науковому підґрунті.

Найбільш ґрунтовно дослідили проблему розвитку освітнього закладу та проектного підходу до управління навчальним закладом В.І. Єрошин, А.Є. Капто, В.С. Лазарєв, В.І. Лізинський, О.І. Мармаза, А.М. Моїсєєв, М.М. Поташник та інші.

Проектування в педагогічному управлінні – це розробка основних ознак, напрямів, способів, умов педагогічної та управлінської діяльності.

Проектувати можна: педагогічні системи (розвиток навчального закладу в цілому, діяльність окремих служб, види діяльності тощо); педагогічні процеси (освітні технології, режим діяльності, відносини між учасниками педагогічного процесу тощо); педагогічні ситуації (стан системи діяльності, відносин, зумовлених певними факторами, тощо).

Проектування системи внутрішньошкільного управління має складатися з таких елементів: місце і значення цієї системи в загальній системі управління (організації); системні властивості цієї системи, її функціональні можливості; основні компоненти системи; суб'єкти системи; ціннісно-нормативний компонент (система цінностей, принципів); місія, спрямованість, цілі; результативний компонент (продукти діяльності, кінцеві результати); змістовний компонент (зміст діяльності); технологічний компонент (методи, засоби діяльності); організаційний компонент (організаційна структура, форми організації); ресурсний компонент (ресурси, їх забезпечення); умови діяльності; прогностичний компонент (процес управління, організаційні механізми).

Аналіз теоретичних положень проектного підходу до управління розвитком навчального закладу свідчить про взаємозв'язок понять: проектування, планування, прогнозування, моделювання. Проектування передбачає розробку основних напрямів, умов, концепцій, моделей, засобів, змісту діяльності. У нашому досвіді експериментально перевірено як технологію проектної діяльності програмно-цільовий підхід до управління навчальним закладом. Програмно-цільове управління можна подати як інтеграцію цілей, завдань та відповідних кроків проектування.

Використання програмно-цільового планування діяльності навчального закладу дає можливість соціально зорієнтувати навчально-виховний процес, а саме: задовольняти освітні потреби згідно з гуманістичними закладами суспільства; здійснювати постійний пошук нових способів задоволення освітніх потреб, урахувати їх змінюваність, упроваджувати інновації; відмовитися від освітніх програм, які суперечать інтересам споживачів; розробляти та впроваджувати освітні програми, які враховують інтереси самого навчального закладу та є корисними для соціального розвитку регіону.

Отже, програмно-цільове планування діяльності загальноосвітнього навчального закладу – це одна з технологій управління, яка враховує потреби та запити всіх учасників навчально-виховного процесу. Споживачам освітніх послуг – учням і батькам – воно потрібне для того, щоб: розширити можливості задоволення духовних, соціальних, особистісних потреб; отримати якісні освітні послуги, нові знання; свідомо здійснювати вибір навчального закладу. Учителям, педагогічним працівникам – для того, щоб: використати ширші можливості для самореалізації; працювати з кращим результатом; мати можливість отримати додаткову оплату праці. Керівникам навчального закладу – для того, щоб: визначити нову страте-

гію управління школою в умовах ринкових відносин; забезпечити умови розвитку педагогічної системи школи; управляти більш ефективно матеріальними, фінансовими та людськими ресурсами.

Цільовий комплексний підхід до управління навчальним закладом як проектна технологія апробована в Запорізькій спеціалізованій школі № 100 Ленінського району на рівні створення програми розвитку навчального закладу на перспективу, цільового планування освітнього процесу на рік та окремих проектів, складених у зв'язку з вирішенням найбільш актуальних проблем навчального закладу. Наприклад, реалізація цільової комплексної програми “Здоров’я”, спрямованої на збереження й підвищення “індексу здоров’я” учасників освітнього процесу. Цільова комплексна програма “Активізація пізнавальної діяльності учнів в освітньому процесі” поетапно здійснює реалізацію одного з принципів дидактики – включення учнів в активізацію навчально-пізнавальної діяльності як умову успішної навчально-пізнавальної діяльності. Названі програми вирішують як стратегічні, так і тактичні завдання школи, забезпечують спадкоємність у вирішенні основних завдань на основі системного підходу.

Одним із засобів проектування розвитку навчального закладу є інформаційно-управлінські комп’ютерні технології, які сприяють підготовці випускників до життя в інформаційному суспільстві. У зв’язку із цим навчальний заклад повинен забезпечити високу якість інформаційного середовища.

Інформаційне середовище навчального закладу можна назвати якісним, якщо: існує організаційна структура, у якій накопичуються та зберігаються інформаційні ресурси й надаються інформаційні послуги; розроблена та функціонує система оцінювання якості інформаційного середовища ЗНЗ, яка є складовою процесу управління якістю освіти; інформаційне середовище інтегроване до регіональних, вітчизняних і світових ресурсів для забезпечення навчально-виховного процесу та підвищення кваліфікації вчителів школи; інформаційна грамотність учителів та учнів відповідає сучасному рівню розвитку інформаційних технологій, проводяться заняття з підвищення комп’ютерної грамотності вчителів та курси для учнів; інформаційні ресурси навчального закладу різнобічні та орієнтовані на різні категорії користувачів; для підтримки інформаційного середовища навчального закладу використовуються нові інформаційні технології (електронні каталоги, доступ до мережі Інтернет тощо); локальна мережа та робочі станції мають сучасне ліцензійне програмне забезпечення.

Концентрація в одному навчальному закладі всіх необхідних для реалізації завдань освіти складових (організаційного, матеріально-технічного, методичного, кадрового забезпечення) дає змогу включити кожного педагога через активні форми роботи у процес співуправління. При цьому ставиться глобальна мета: спираючись на кінцеві результати, створити адекватні умови для прийняття і реалізації управлінських рішень, які забезпечать усебічний розвиток особистості кожного школяра та вчителя.

Сутність такого управління полягає в бажанні педколективу досягти певних результатів за допомогою розвиненого інформаційного забезпечення, яке необхідне для аналітичної діяльності. Завдання керівника – узагальнити результати, визначити проблеми й тенденції для прийняття управлінського рішення. Виходячи з аналізу, ставлять завдання на наступний рік і планують роботу школи.

Сьогодні вже ніхто не сумнівається в тому, що для оперативного прийняття управлінських рішень необхідне створення локальної адміністративної мережі, банку даних з різних напрямів, використання відповідного програмного забезпечення. Усе це допоможе оптимізувати систему управління шляхом скорочення часу на прийняття управлінських рішень.

Першочергове завдання створення інформаційного середовища – це наповнення його таким змістом, який змусить діяти інформаційні потоки між усіма учасниками освітнього процесу: учнями, батьками, вчителями й адміністрацією. У Запорізькій спеціалізованій школі № 100 для розв’язання цих завдань діє проект “Інформатизація освітнього простору навчального закладу”. Він складається із чотирьох напрямів, які включають такий комплекс заходів:

1. Інформаційні ресурси: в школі три комп’ютерних класи; окремі комп’ютери у директора, заступників директора, бухгалтерії, бібліотеці, психологічної служби; сервер; створена локальна мережа закладу з виходом в Інтернет; на комп’ютери встановлене спеціальне програмне забезпечення; працює програмний комплекс управління ресурсами школи “NetSchool”; створена медіатека закладу; створені та поповнюються банки даних із різних напрямів; функціонують шкільний сайт і сторінка на міському освітньому порталі.

2. Викладання інформатики: курси інформатики та інформаційних технологій викладаються з першого касу (1–8-й класи за авторською програмою); учителі інформатики систематично підвищують свій професійний рівень; проводяться різноманітні позакласні заходи з інформатики.

3. Упровадження ІКТ у навчальний процес: у школі 100% адміністративної команди та майже 90% вчителів пройшли курси навчання комп’ютерних технологій за програмами “Партнерство в навчанні” та “Intel® навчання для майбутнього” (опорна школа в районі); вчителі регулярно використовують комп’ютер у професійній діяльності, у тому числі для підтримки навчально-виховного процесу. Єдине освітнє середовище дає змогу створювати інформаційну базу, необхідну для організації проектної діяльності учнів, яка відіграє важливу роль у становленні особистості, підвищує її інтелектуальний і творчий потенціал, розвиває аналітичне мислення, самостійність у набутті знань і прийнятті рішень і в цілому веде до формування нового рівня мислення.

4. Інформатизація управлінської діяльності: повне переведення документообігу школи в електронний формат; підключення всіх автоматизованих робочих місць до доменної системи інформаційного простору школи; педагогічний моніторинг (оцінювання ефективності використання ІКТ

в освіті, оцінювання якості знань з використанням засобів ІКТ, соціологічні дослідження з використанням засобів ІКТ). На сьогодні адміністрація школи використовує можливості комп'ютерних технологій при підготовці і проведенні педагогічних рад, нарад, семінарів, засідань методичних об'єднань учителів. Складно уявити собі проведення аналізу навчально-виховної роботи в школі без діаграм і графіків, зведених таблиць, без застосування сучасних інформаційних технологій.

Результатом цієї роботи є те, що: вимальовується реальна картина стану справ у всіх напрямках роботи в цілому по школі; дані за роками легше порівнювати; учителі поступово формують уміння аналізувати свою діяльність; рівень методичної майстерності вчителів зростає за рахунок нагромадження наукових знань і практичного досвіду; учителі володіють навичками аналізу, діагностики; відстежують, коригують результати своєї діяльності (управління за кінцевими результатами); подальша робота планується, виходячи з результатів аналізу; формуються мотиви для продовження освіти та професійного зростання; банк методичних робіт щорічно поповнюється авторськими розробками.

Висновки. Отже, можна виділити такі функції інформаційного середовища школи: інформаційну, освітню, комунікативну, діагностичну (можливість отримання достовірної інформації про розвиток учня шляхом організації комп'ютерного діагностування, досліджень його результатів, обробки та застосування аналізу діагностування для підвищення якості НВП).

Інформатизація дає змогу від авторитарної школи перейти до педагогіки співпраці, коли вчитель та учень, перебуваючи в рівному становищі щодо інформаційних ресурсів, стають партнерами при провідній ролі вчителя. Використання інформаційних технологій у системі освіти сприяє створенню "комп'ютерної методології навчання", яка зорієнтована, передусім, на інтеграцію всіх видів навчальної діяльності й підготовку суб'єктів освітнього процесу до життєдіяльності в умовах інформаційного суспільства.

Сучасні інформаційні технології дають можливість викладачу для досягнення дидактичної мети застосовувати як окремі види навчальної роботи, так і будь-який їх набір, тобто спроектувати навчальне середовище. Орієнтовані на викладача інструментальні засоби дають йому змогу оперативно оновлювати зміст автоматизованих навчальних і контрольних програм відповідно до появи нових знань і технологій.

Проектний підхід до планування діяльності дає можливість розбудувати нову школу на наукових засадах; зробити розвиток школи усвідомленим і впорядкованим, ефективно перевіряти досягнуті результати, виявляти та посилювати ті його складові, які б максимально відповідали запитам учнів і їх батьків.

Література

1. Закон України “Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки” // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2007. – № 12. – Ст. 102
2. Лазарев В.С. Системное развитие школы / В.С. Лазарев. – М. : Пед. общество России, 2002.
3. Лизинский В.И. Идеи к проектам и практика управления школой / В.И. Лизинский. – М. : Пед. поиск, 1999.
4. Мармаза О.І. Проектний підхід до управління навчальним закладом / О.І. Мармаза. – Х. : Основа, 2003.
5. Національна доктрина розвитку освіти // Освіта України. – 2002. – № 33.
6. Осадчий І. Проектно-цільове планування роботи загальноосвітньої школи / І. Осадчий // Завуч. – 1999. – № 6 (12).
7. Поташник М.М. Управление развитием школы / М.М. Поташник. – М., 1995.
8. Программно-целевое управление развитием образования / под ред. А.М. Моисеева. – М. : Пед. общество России, 1999.
9. Проектирование систем внутришкольного управления / под ред. А.М. Моисеева. – М. : Пед. общество России, 2001.
10. Управление школой: теоретические основы и методы / под ред. В.С. Лазарева. – М. : Центр соц. и эконом. исследований, 1997.
11. Управление развитием школы / под ред. М. Поташника и В. Лазарева. – М. : Новая школа, 1995.

ДАНИЛЕНКО О.Б.

УДОСКОНАЛЕННЯ ЗМІСТУ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗА КОНТРАКТОМ

У наш час, коли суттєво зростає обсяг завдань, які повинні виконувати прикордонники, важливе значення мають якісні зміни в їх підготовці. Коло необхідних для прикордонника вмінь суттєво розширилось. Високі вимоги до прикордонників зумовлені тим, що вони мають бути максимально самостійними при вирішенні службових завдань, уміти швидко і виважено приймати необхідні рішення, що відповідали б обставині, яка складається на кордоні. З цим пов'язане завдання узгодження цілей, змісту і процесу підготовки військовослужбовців поставленим вимогам. **Метою статті** є визначення основних напрямів удосконалення змісту професійної підготовки військовослужбовців за контрактом.

Процес засвоєння навчального матеріалу характеризується певними суперечностями. Тут досить помітний відрив від практики, адже навчальний матеріал часто подається поділений на окремі дисципліни, теми, він розбитий у часі, а на практиці прикордонники мають вирішувати комплексні завдання. Кількість інформації, яку має засвоїти військовослужбовець, значно зростає, до того ж вона застаріває. Терміни навчання залишаються обмеженими, не змінюються і психофізіологічні можливості людини щодо засвоєння нових знань. У такому випадку часто знижується якість підготовки, військовослужбовці втрачають навички самостійного набуття знань. Зміст підготовки якраз і повинен усувати ці суперечності, сприяти форму-